

AZ IFJÚSÁG TESTI ÉS LELKI FEJLŐDÉSÉNEK SZAKASZAIRÓL.

Bár az ifjúság testi és lelki fejlődése közötti összefüggések sok nyíltan vagy burkoltan metafizikai kérdést vehetnek fel — hogy mást ne is említsünk: a testi és lelki fejlődés oki kapcsolatának vagy párhuzamos együttjárásának problémáját —, mi ezúttal csak az együttjárás törvényszerű típusosságait fogjuk tanulmányozni. Mert akármint van a dolog, úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból rendkívül fontos e problematikussá hátterű egyidejű összefüggések ismerete.

Ami tekintetbe vett tanulmányi anyagunkat illeti, ez első sorban az általunk megbízhatónak ítélt és különösen az újabb, külföldi, leginkább német szakirodalom; másodsorban az eddigi megbízható magyar tudományos irodalom (különösen Nagy László és Nógrády László eredményei); harmadsorban saját kutatási eredményeink. Az ifjúságlélektan külföldön is egészen új tudomány, tehát ne csodálkozzunk az idevágó hazai irodalom csekély és hézagos voltán. Azonban ez a kevés hazai adat is megnyugvást nyújthat arra nézve, hogy a külföldi, különösen középeurópai eredmények lényegben alig térnek el a mi eredményeinktől s e miatt igen jól felhasználhatók addig, amíg a lényegnél maradunk. A részletek tekintetében azonban sok összehasonlító munka vár még a magyar kutatókra.

Mindenekelőtt a testi fejlődés néhány fontosabb törvényszerű mozzanatát fogjuk figyelembe venni, amelyeket a továbbiakban nagyjában fix támpontokul fogunk tekinteni, amely támpontok segítségével tájékozódhatunk az ifjúság testi-lelki fejlődésének időszakaiban.

A fejlődési időszakok ugyan egyénenként különösen a fejlődés későbbi szakaszaiban nagymértékben változnak tartam és alaptónus tekintetében, mégis szükséges az átlagos, normális lefolyás ismerete, hogy e szerint ítélhessük meg az egyes eseteket, az átlagoshoz hasonlítva őket. Először a fejlődésnek mennyiségi szakaszait fogjuk megvizsgálni s ezekről azután a minőségi szakaszokra térünk át.

A testi gyarapodás napi és heti periódusairól nincsenek adatok birtokunkban. E periódusoknak csak pszichikai vonatkozásairól tudunk s ezekről majd alább teszünk említést.

A növekedés és tömeggyarapodás évszakonkénti ritmusa az ifjúságra nézve nincs ugyan külön megvizsgálva, hanem csak gyermekekre vonatkozólag, mégis valószínűleg ugyanaz a szabály itt is, ami nagyobb gyermekeknél ugyanúgy mutatkozik, mint a csecsemőknél, t. i. hogy a növekedés erőssége tavasz végén és nyár elején a legnagyobb s télen a legkisebb. Az izomerő őszközéptől nyárelőig növekedik. A nap kémiai sugarai (ultraviola sugarak) kedvezők az izommunkára.

A születéstől számított havonkénti vagy hónapcsoportonkénti növekedés ritmusára nézve érdekes volna, ha Lukácsné Szász Irénnek A Jövő Utjain ezévi 2. számában megjelent kutatási eredményeit nagyobb anyagon pontosabban megállapítanák. Szerinte a növekedés élesen megkülönböztethető kisebb és nagyobb; majdnem ugrásszerűnek mondható, szabályszerű lökésekben halad előre s a fiúk és leányok növekedése közt nagyjában szabályszerű eltolódás mutatkozik.

Ezek után áttérhetünk az ifjúság évek, illetve évescsoportok szerinti testi fejlődésmenetére. Erre nézve sok középeurópai adatunk van és a hazaiak közül legfigyelemreméltóbbak Bartucz Lajosnak nagy anyagon megállapított hosszúnövekedésre vonatkozó értékei.¹

Hosszas fejtegetés helyett pontokba szedjük a testi fejlődés főbb szabályszerűségeit.

1. A pubertás általában a mi klímánkon fiúknál a legintenzívebb növekedés (12—16. életév) vége felé (a 15. év körül) kezdődik, míg leányoknál a legintenzívebb növekedés (12—13. életév) után (a 14. év körül) jelentkezik. Mindkét nemnél 2—3 évig tart.

2. A növekedés tempója fiúknál három szakaszra osztható: 10—12. évig közepes növekedés, 12—16. erős növekedés, 16—24. csekély; csökkenő intenzitású növekedés. Leányoknál pedig a növekedés négy, illetve öt szakaszra osztható: 10—12. közepes növekedés, 12—13. erős növekedés, 13—21. csekély, csökkenő intenzitású növekedés, melyen belül 14—15. néha még utoljára ismét közepesszerűre fokozódik a növekedés, hogy utána ismét alaposan csökkenjen tovább egészen a felnőtt korig.

3. A pubertás kezdete előtt egypár évvel, különösen leányoknál, általában intenzívebb a súlygyarapodás.

4. A kézerősség fiúknál a pubertás kezdete előttig közepes intenzitással nagyjában egyenletesen emelkedik, majd közvetlen a pubertás előttől a pubertás befejeztéig erős intenzitással növekszik, szintén nagyjában egyenletesen. Leányoknál az erősödésben nagyobb az ingadozás, de kivethető egy nagyobb erőnövekedési időszak az abban az időben, mikor legnagyobb a növekedés és súlygyarapodás (12—13. év tájt). A pubertás ideje alatt leányoknál nincs az erősödési intenzitásnak különös növekedése.

5. A fiúk és leányok egyenlő nagyságának ideje a 10—11. év közé és a 13³/₄—15³/₄ év közé esik. E két időpont közt van a leányoknak a fiúkat fölülmúló növekedése, amely maximumát a 13—14. év közt éri el. Ezen időpontokon kívül — tehát az első egyenlőség előtt s az utolsó után — esik a fiúk növekedési túlsúlya a leányokéval szemben. A természetegyenlőség első időpontja előtt a fiúki és leányok nagyságkülönbsége többé-kevésbé állandó és csekély, míg a második időponton túl majdnem a felnőtt korig

¹ Dr. Bartucz Lajos: *Az iskolásgyermekek természetbeli növekedése Magyarországon*. Anthropol. Füzetek (Anthr. Hungarica) I. évf. 1923. Bartucz 19.366. fiút és 17.280 leányt, összesen 36.646 gyermeket és ifjút mért meg.

a különbség növekszik és jelentékeny. A súlykülönbséget többé-kevésbé (legfeljebb egy év eltéréssel) hasonló különbségeket mutat, mint a testnövekedés. Kézerősség tekintetében a fiúk mindig, de különösen a 14. éven túl, erősen növekedő fölényben vannak.

Most már ismerve az ifjúság testi fejlődésének főbb mozzanatait, áttérhetünk a lelki-szellemi erőknél az előbbiekkal összefüggő fejlődésére.

A napszakokra vonatkozólag kitűnt, hogy a reggeli órák alkalmasabbak elvont dolgokkal való foglalkozásra, mint a délutániak. Viszont konkrét dolgok befogadására kedvezőbb a délután. E téren sok függ az iskolai szoktatástól és időrendtől is. Így pl. általában a második tanórára esik az ifjak legnagyobb absztrakt szellemi produktivitása. Részből tán azért, mert az első órában még nem jött meg eléggé a munkalendület s a későbbi órákban már a fáradtság zavarja az eredményt, részben pedig talán azért, mert több iskolában a második órára teszik általában a legnehezebb tárgyakat, amelyek rászoktatják a testi-lelki szervezetet az ezidőtáji és ilyen munka iránti nagyobb készségekre. Különösen az iskolai heti munkalendülettel magyarázható, úgy látszik, az a tapasztalat is, hogy a hét iskolanapjának elején és utolsó napjaiban jóval kisebb a tanulási, iskolai produktálóképesség, mint a hét közepén. Wolfer ezt elsősorban a kedély krónikus heti hullámzásával magyarázza a heti tanulás folyamán, amely a munkalendületet szabályozza. Az emlékezés (esodálatosan megfelelő az izomerő fejlődésének) öszközéptől nyárelőig növekedik. Szellemi munkára az idő októbertől januárig kedvezőbb, januártól márciusig kevésbé, a nyár a legkedvezőtlenebb. A számolás hideg hónapokban eredményesebb.

Most már áttérve az évi és évesoportonkénti periódusosságra, előbb az egyes főbb lelki-szellemi képességek átlagos fejlődési típusosságát ismertetjük, azután a nagyobb fejlődési időszakok szerkezeti áttekintését adjuk.

A színek megkülönböztetésének tudása a 11 éves kortól 12 éves korig mindkét nemnél hirtelen ugrással nagy intenzitással fejlődik tovább. Leányoknál ez a lendület tovább tart egészen a pubertás kezdetéig s azon túl is fokozódik. Fiúknál 12–13. a lendület csökken s 13–14. visszaesés következik be, majd innen — tehát közvetlen a pubertás előtről — ismét további fejlődés következik be. Míg 8 éves kortól a fiúk előnyben vannak a leányokkal szemben, addig ezelőtt és 14 éves koron túl a leányok vannak fölényben. Későbbi ifjúkorban már mindkét nemnél csekély a fejlődés. Kerschensteiner megállapította, hogy a rajztechnika a primitív szkematikus rajzolás tekintetében az iskolába lépéstől a 12 éves korig egyik nemnél sem mutat jelentékeny fejlődést, inkább visszafejlődést. Fiúknál ezután a primitív szkémás rajzolás meglehetősen gyorsan visszafejlődik. Leányoknál 13 éves korig egy kicsit csökken, majd 14 éves korban stagnálni kezd. A természetű, látszatszerű rajzolás fiúknál 10–14. évig

meglehetősen gyorsan fejlődik. Leányoknál ugyanez időben kevésbé a fejlődés. Mindkét nemnél 8—9. évtől 14 éves korig — különösen fiúknál — a kevert (részben szkematikus, részben természetű) rajzolás nagyobb fejlődési lendületet vesz. Úgy a kevert, mint a természetű rajzolás a primitív vázlatossal szemben fiúknál viszonylag mindig elterjedtebb, mint a leányoknál. Kár, hogy 14. éven túli adatunk nincs.

Az egyes hangok megkülönböztetésének tudásában a fejlődés igen hasonló a színekéhez. Itt is 11—12. hirtelen lendületet mutat, majd a pubertást megelőző ingadozást s azután már csak rövid ideig tartó számottevő fejlődést. Részben ezzel magyarázható, hogy aránylag sok gyermektelenség van festők s különösen zenészek közt. Míg a gyermekkorban körülbelül a 8 éves kortól a 10 éves korig kifejlődik a ritmusos és ritmus-talan hangesorok megkülönböztetése és a ritmusérzék, addig körülbelül 9—10 éves kortól kezdve a melódiaérzék és melódia-kezdés lép előtérbe, amely, mint az előbbi érzékek, pubertás-kori ingadozásoknak van alávetve. (Leányoknál kisebb a meg-rázkódtatás.) Pubertás után már csak csekély a további fejlődés. Persze mindezek átlagos esetek, melyeknél nincs tekintetbe véve a zenei vagy festői továbbképzés eshetősége.

A mechanikus emlékezés általában a 10—12 éves korban határozottan erősödik (fiúknál különösen 10—11 éves korban), majd (13—14. évig egy nagyobb fejlődési szak közbeiktatása kivételével) mindkét nemnél lassú fejlődés mutatkozik leányoknál 17, fiúknál 16 éves korig, hol elérve a tetőpontot, lassan stagnálni, illetve csökkenni kezd a mechanikus befogadóképesség. Érzelmi tartalmú dolgokra vonatkozólag közvetlenül a pubertás előtt mindkét nemnél gyenge az emlékezés, míg a pubertás előtti évtől kezdve erősen fokozódik az érzelmi emlékezés.

A receptivitást, vagyis bevéső-, befogadóképességet, tehát az elme passzív „plasztikusságát“ nehéz a megtartó és emlékezetbe aktíve visszaidéző képességtől elszigetelni, s egyes különleges irányokban pontosan megrögzíteni. Azonban a kísérletekből kivehető, hogy a számemlékezés az elvont szóemlékezéssel együtt halad s a tárgyakra, személyekre való emlékezéshez képest megkésik a fejlődése. Az általános emlékezetben megtartó- és fölidézőképesség nagyobb fejlődési lendületet vesz a 13—16 éves kor közt s a 22—25 éves korra éri el tetőfokát. Különb-ben igen sok függ a szoktatástól, gyakorlástól (például főiskolai tanuláskor). A számoknak emlékezetben való megtartása tekintetében a 10 éves kor előtt a fiúk vannak előnyben, a 10 éves kor táján a fiúk és leányok körülbelül egy fokon állanak, innen a serdülő korig a leányok vannak fölényben s ezen túl ismét a fiúk. Fiúknál 12—14; 6. kisebb, 14; 6—17. nagyobb intenzitású fejlődés, majd a 17. évtől lassan csökkenő fejlődés tapasztalható. Leányoknál 13—14 éves koruk táján legnagyobb a számemlékezés fejlődése, innen a serdülés ideje alatti kis csökkenés után 16—17 éves

korra ismét növekszik s ezután egy kis ingadozással már csak egészen lassan emelkedik a fejlődés intenzitása. Érdekes, hogy a testi növekedéshez hasonlóan, de attól 1–2 évvel megkésve, folyik le ez a fejlődés.

A figyelem évenkénti fejlődésére vonatkozó eddigi vizsgálatok hézagosak s ezért egymásnak meglehetősen ellentmondók.

Lobsien szerint a figyelem kapacitása havonta is meglehetősen szeszélyesen és nemek szerint különbözően ingadozik. A szerzőnek legyen szabad először e helyen röviden összefoglalni a serdülő fiúk figyelmére vonatkozó saját vizsgálatainak eredményét.² A figyelemmunka tempója mechanikus és félmechanikus figyelemnél a 15–16. évig lassan növekszik, értelmes figyelemnél pedig csökken, 16–17. minden téren meglehetősen növekszik, 17–18. tovább növekszik a munkatempó, kivéve a félmechanikus figyelmet (amely stagnál). A figyelem alapossága 15–16. meglehetősen fejlődik minden vonalon, 16–18. az értelmes figyelem alapossága erősen fejlődik tovább, míg a félmechanikus és különösen a mechanikus figyelemnél az alaposság észrevehetően nem fejlődik tovább, hanem stagnál. E kísérletek megmagyarázzák, hogy miért éppen a 16 éves korig (tehát a pubertás elejéig és tovább nem) fejlődik fiúknál a mechanikus bevéső-képesség s hogy az értelmes emlékezés miért fejlődik tovább is. Mert már a pubertás elején (16 éves korban) maga a mechanikus bevésést feltételező mechanikusan beállított figyelem nem fejlődik tovább, csupán az értelmes figyelem. Ezért olyan ellenszenves és megerőltető a serdülő korban s azután is a „magolnivaló” tanulás, viszont az elmének folyton fejlődő értelmes asszociációs szövedéke az értelmes figyelmet továbbra is ébren tartja, segíti a megtartó- és felidézőképességgel együtt. Az e törvényszerűséget még nem ismerő pedagógusok sokszor esnek abba a tévedésbe, hogy tapasztalva az értelmes figyelemnek és emlékezésnek e korban is továbbhaladó fejlődését, azt hiszik, hogy az értelmetlen és szó szerinti betanulásra irányuló mechanikus figyelem és emlékezés is továbbfejlődik és sok betanulnivalóval nyomorítják meg az ifjakat, növelve vagy kifejlesztve bennük a neuraszténia csiráit.

Az ifjak fantáziájának fejlődési szakaszai külön nincsenek még megvizsgálva, csupán az absztrakciós-képesség és az érdeklődés lélektana keretében s ezért mi is ezekkel kapcsolat-

² A szerző 1927 május végén és június elején összesen 365 15–18 éves fiút vizsgált meg az esztergomi községi reáliskola és Szent Benedek-rendi gimnázium tanulói közül. Az első feladat a Bourdon-féle teszt egyszerű alakja volt. Meghatározott m , n — betűket kellett minden szóban átírni. (Mechanikus figyelem vizsgálata.) A második feladat az volt, hogy meghatározott (ugyan csak m és n) betűket csak ötbetűs szavakban volt szabad áthúzni (félmechanikus figyelem vizsgálata). A harmadik feladat szerint csak cselekvést, történést kifejező szavakban (azaz igékben, igenevekben) volt szabad az m és n betűt áthúzni. (Értelmes figyelem vizsgálata.) A három szöveg egyenértékű s részben értelmes volt. A munkatempót az egy perc alatt (helyesen vagy hibásan) áthúzott betűk középpértékeiből, míg a figyelem alaposságát az egy perc alatt áthúzendónak feladott betűkre eső helyes áthúzások százalékszámainak középpértékeiből számítottuk ki. A részletes beszámoló, valószínűleg a közel jövőben, más helyen fog megjelenni.

ban a gondolkodás fejlődése és a nagyobb fejlődésszakaszok szerkezeti vizsgálata keretében fogjuk tekintetbe venni.

E helyen megemlékezünk a szemléleti képek jelentőségéről a pubertás korában. (A marburgi pszichológiai iskola hívta fel először a figyelmet a szemléleti képékre, melyek nem mások, mint a szemlélet világosságával mintegy bensőleg „látott” képzetek. Ugyanazok a képek, amiket álomban látunk, illetve látni, érzékelni vélünk s ezeket ébrenlétben, ébren álmodozva látva: szemléleti képeknek nevezzük.) A serdülők sokszor vannak testi-leg-lelkileg fáradt vagy nappal álmodozó állapotban s gyakran ekkor lépnek fel a szemléleti képek, mint automatikusan fel-fel-tűnő, éber tudattal szemlélt álomképek. Fejlett vizuális fantáziájú egyének — például művészek, mérnökök — közt akadnak olyanok, akik felnőtt korban is többé-kevésbé megtartják ezt a szemléleti képeket látó, ú. n. *eidetikus* hajlamot. Bár többé-kevésbé gyermekkorban is fölléphet az eidetikus hajlam, mégis gyakrabban fordul elő 10—16 éveseknél s leggyakrabban, legfejlettebben 14—15 éveseknél, tehát a serdülés előtt vagy annak kezdetén.

Az általánosító és következtető, nyelvhez kötött logikai képesség fiúknál 11; 6—13; 6. nagyobb fejlődést mutat, majd innen 16—17 éves korig általános konkrét dolgokra vonatkozólag csökken, illetve stagnál, míg egészen elvont dolgokra nézve növekszik s 17—17; 6. egy kicsit csökken, majd ismét növekszik a fejlődés; leányoknál 11—12. nagyobb a fejlődés, 12—14. csökken, majd stagnál, 14—15; 6. ismét növekszik, 15; 6—17. stagnál s 18—19. ismét növekszik a fejlődés. 14 éves korig a leányok előnyben vannak a fiúkkal szemben, 14—15 közt egyenlő fokon állanak s azután már a fiúk, illetve férfiak vannak előnyben, egészen körülbelül a 23—24. év tájáig, majd körülbelül a 24—27. év közt ismét a nők vannak egy kissé fölényben, majd ismét a férfiak. Felnőtt korban már csekélyek e tekintetben a különbségek.

A nem mechanikus körültekintést, logikus gondolkozást kívánó számolásra a pubertás előtt általában nem igen képesek a gyermekek. A nem mechanikus matematikai-logikai képesség általában hasonló ritmust mutat, mint a (grammatikai-) logikai képesség, csak hogy fiúknál körülbelül egy évvel folytonosan megkésnek, míg leányoknál mindvégig egy vagy másfél évvel előresietnek a fázisok a tulajdonképeni logikai képesség fázisaihoz képest. A fiúk és leányok egyenlő fokú képessége a 14. év tájára esik s ez előtt — különösen mechanikusabb számolás terén — a leányok s ezen túl — különösen körültekintést kívánó számolás terén — a fiúk vannak előnyben. 15—16 éves korban bár tudnak a fiúk matematikailag okoskodni, de lassan megy ez nekik s ezért idegenkednek tőle. 12—14 éves korban a leányok iskolai előmenetele (a jobbára mechanikus számolnivalók miatt) jobb, mint a fiúké, holott e korban már valamivel előbbre vannak a fiúk a leányoknál a nem mechanikus számolás terén.

Ami a szuggesztibilitást illeti, ez 12. éves koron túl már

mind kevésbé függ a kortól. A 12. év előtt a szuggesztív kérdések erősen gátolják a tapasztalati ítéletek önállóságát és helyességét. Ezen túl már általában mindinkább egyéni dolog lesz a szuggesztibilitás, mégis fiúknál a 19. évig általában valamivel nagyobb, mint a leányoknál. Leányoknál 13—14-ig legerősebb a befolyásolhatóság.

Az ifjak akaratának fejlődési fázisai, sajnos, még nincsenek kikutatva, csupán a serdülés előttig vannak adataink. Az egyszerű akaratí ténykedések reakcióideje a 12—13. évig meghosszabbodik, 13—14 megrövidül. Fiúknál 11—13-ig az önuralmas akarat csökkenése, 13-tól ennek erős növekedése tapasztalható. Leányoknál a csökkenés 12—13 tart s az erős növekedés szintén 13-tól indul meg.

Eddig egyes főbb képességek fejlődési szakaszait mennyiségi szempontból vizsgáltuk s ezek után az eddigieket is tekintetbe véve áttérünk a fejlődés minőségi szakaszainak vizsgálatára. Itt, amennyire lehet, szerves összefüggésükben vesszük tekintetbe egészen röviden az érdeklődési, érzelmi, érületi, kedélyi alaponások szellemi szerkezeti tulajdonságokkal való összefüggésének fejlődését.

Az ifjúra két igen nagy tényező hat a fejlődés folyamán minőségi és mennyiségi tekintetben különböző módon. Az egyik tényező a belső elválasztású (endokrin) mirigyrendszer, amely összetevőiben változó egyensúlyokat tartva az általános és részleges növekedést, súlygyarapodást, serdülést, az idegek hajlékonyságát, rugalmasságát változatosan szabályozza. A másik tényező a környezet: a természet és a kultúra, amely a családi nevelőhatásokon kezdve az iskolai, majd még tágabbkörű társadalmi hatásokkal ébresztgeti vagy gátolja, szabályozza, választja ki az ifjú fejlődő képességeit és megadja azoknak egységes, egyéni, faji, kaszti, illetve hagyományos, divatos-konvencionális stb. bélyegeit.

Megkíséreljük az egymásba nyúló legkisebb megkülönböztethető általános fejlődési fázisokat a következőkép felsorakoztatni.

10; 0—11; 11 éves korban mindkét nembeli gyermekek figyelmét mind tartósabban leköti minden szokatlan természeti (részben technikai), de különösen élő tárgy és annak ténykedése. Gyűjti a természetszemléleti benyomásokat, esetleg tárgyakat is gyűjti, ragaszkodik a külső valósághoz s a passzív benyomásokra alkalomadtán élénken emlékszik, de emlékezetén még nem tud eléggé uralkodni, mert az emlékezetbe visszaidézéshez s a visszaidézés számára való emlékezetben megtartó képességhez szükséges asszociációs szálak igen kuszák és esetlegesek. Hiányzik a belső logikai rend s az ehhez szükséges általánosítási, absztrahálni tudás. E korban, bár erősen játékos, de valamivel kevésbé agilis a gyermek, mint 9—10 éves kora tájt s mint később, mert a sok külső környezeti megfigyelnivaló a gyermek passzív figyelménél fogva fékezi agilitását. E korban a gyermekek eléggé összeférnek egymással.

10; 0—12; 11 éves korban a gyermek kezdi primitív képességeit kipróbálni testi erőpróbákat, küzdelmet, ügyességeket kívánó játékokban, primitív gyakorlatias alkotásokban. E korban kezdenek a gyerekek nagyobb mértékben pajkosok, összeférhetetlenek, harciasak, még felnőttekkel szemben is ellenzékieskedők, titkolódzók lenni, különösen a fiúk. Csak az erő, bátorság, hatalom s általában a tekintélyes föllépés imponál nekik, míg az ellenkező tulajdonságokra lebecsüléssel vagy éppen gúnnyal felelnek. Ételen kívül mindenféle más anyagi javak (játékoknál pl. meghódított és megvédett játéktér, zsákmányok, számológéculák vagy más gyűjtött tárgyak), testi erő és ügyesség a legfőbb értékek. A gyermek többé nem passzív külső megfigyelő, hanem mindenféle kisebb-nagyobb cselekvéssel reagál, mindenbe szeret belekontárkodni. A két nem többé-kevésbé lekicsinyli egymást.

12; 0—13; 11 éves korban az eddigi pajkosság tovább növekszik s melléje naiv kalandvágy, gyermekes hősködés, dacos önérzet társul. A gyermek érzi növekvő erejét, nincs önuralma, nincs következetes célra törekvése, csak az érvényesülni törekvés ösztöne vezeti többé-kevésbé tudatosan vagy nem tudatosan. A szociális érzék fejletlen. A két nem lekicsinyli, de önkénytelenül is figyelni egymást. Olykor már szimbolumokba burkolt, de nem tudatos erotika is jelentkezik e korban. A leányok titkolódzó hajlama növekszik.

13; 0—14; 11 éves korban a (különösen fiúknál erős) tettvágyat szabályozni kezdi érzelmek, értelmi és erkölcsi motívumok, (hagyományból vagy a környezetből származó) konvencionális vagy személyes rokon- és ellenszenvek, amelyek (részben tudatosan, részben nem tudatosan) küzdelmet vívnak az eddigi primitív alsóbbrendű hajlamokkal. A döntés, a kompromisszum érzelmi alapon történik. Az érzésvilág, esztétikai érzék fejlődik. A pubertást megelőző testi megrázkódtatások a lélekben nyugtalan, olykor levert hangulatot keltenek. A társadalmi érzék kezd fejlődni. Leányoknál ekkor igen gyors fejlődés mutatkozik az elmélyülés, veleérzés, lelkesedni tudás, szentimentális idealizmus irányában. Fiúknál mindez ekkor még csekélyebb mértékben jelentkezik. A leányok titkolódzó hajlama eléri tetőfokát.

14; 0—15; 11 éves korban leányoknál a pubertás kezdődik, fiúknál az azt megelőző idő ez. Leányoknál az idealizmus, lírizmus iránti fogékonyság fokozódik, optimista és pesszimista hangulatok váltakoznak s gyakori a lehangoltság. Az ideális szerelem és naiv rajongás első felléptének s a tudatos szexuális érzések elfojtásának ideje. Fiúknál csak kevésbé látszik a leányok iránti érdeklődés. Félénkség szorítja vissza annak sokszor még nemcsak külső, hanem túlságos mértékben tudatos belső jelentkezését is. Az idealizmus, lírizmus iránti fogékonyság és a szociális érzék fokozódik, noha fiúknál a romantikus érzék néha antiszociális hajlamot is ébreszt. Az elmélkedő, megfigyelő,

érzelmes típusok gyakoribb előfordulásának ideje. A játékos-tönök alkonya.

15; 0—16; 11 éves korban fiúknál a pubertás kezdődik. Az érzelmi élet finomodása. Az új idealisztikus-romantikus, altruisztikus motívumok teljes győzelme a régi pajkosak, naiv-materialisztikusak felett. Csendes elmélázás és az ifjúra irányuló társadalmi hatások lassú és kezdetleges feldolgozása. Rajongó lelkesedés, plátói szerelmi érzések és ezzel diszharmonikus ellentétben többé-kevésbé természetellenes testi szexuális kielégülési törekvés kezdete. A leányok 15 éves koruk táján koronkénti depresszióktól eltékvintve meglehetősen békés lelkiállapotban vannak, míg a 16. év táján gyakori a diszharmonikus, nyugtalan lelkiállapot dacossággal és szeszélyességgel.

16; 0—17; 11 éves korban mindkét nemnél nagymértékben előtérbe lép az erotika, gyakran határozatlan tárgyú szerelmek. A fiúk ideális rajongása eléri a tetőfokot. Az absztrakciós hajlam is növekszik.

A 17; 0—18; 11 éves kor fiúknál a tettek vagy legalább munkára vágyó lelkesedés, az ideális szenvedélyek ideje. Hévvvel történik az udvarlás vagy a flörtölgetés. A lelkes szerelem és a többé-kevésbé burkolt vagy nyílt szexuális érzések bizonyos fokú kompromisszuma vagy közeledése. A leányok nyugodtabb fellépése a társaságban s felnőttzerű viselkedése.

18; 0—20; 0 éves korban az erotikát részben értelemmel és ideális érzelmekkel párosult akarat, részben konvencionális öndresszúra szabályozza bizonyos fokig. Világnézet és társadalmi kérdések iránti érdeklődés kezdete leányoknál inkább mélyebb impresszionisztikus, fiúknál inkább spekulatív alapon. A fiúk intellektuális fölénye a leányokkal szemben. A leányok csendes továbbfejlődése. Kisebb-nagyobb szolidaritás érzése.

A későbbi fejlődés kisebb szakaszai még nincsenek pontosabban kitanulmányozva.

Az ifjúkori, különösen a serdülő lélek főjellemvonását W. Hoffmann a testi érzésnek lelki visszatükröződéseiben, Ch. Bühler a lelki kiegészülésben (ideál, barát, barátnő találásában), W. Stern az ifjú által saját magában felfedezett és a környezetében talált értékekre való ráeszmélésben. E. Sprangel a kultúrához való tudatos alkalmazkodásban látja. Ch. Bühler E. Schopenhennel együtt az ifjúkort két főszakaszra osztja: 1. a serdülő (pubescens: bakfis és kamász), 2. adolescens (hajadon és legény) korra. Az elsőre (14—17. évig) befelé az én, az érzelmek felé fordulás és a környezettől való elszigetelődés, míg az utóbbira (17-től a felnőtt korig) a környezet felé való öntudatos oda-fordulás jellemző. Tumlirz még megkülönböztet átmeneti időszakokat.

A fentebbiekben igyekeztünk minden egyoldalú szélsőség-től távoltartani magunkat, hogy az eddigi ismeretek szerint bár vázlatos, de lehetőleg hű képet adhassunk az ifjúság fejlődési fázisairól.

REMPELEN ATTILA.